

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XXII: 2024

Grudziądz, dnia 31.01.2024 r.

Nr 4 (799)

1343. spotkanie

Wiesław Błachnio

IGNACY ŁYSKOWSKI patron grudziądzkiej ulicy

W literaturze naukowej występują 3 postacie Ignacego Koschembahr-Łyskowski. Pierwszy to Ignacy syn Konstantego żyjący w latach 1820-1886, któremu poświęcone jest moje wystąpienie. Drugi Ignacy 1864-1945 syn Mateusza wybitny prawnik i naukowiec, profesor i rektor Uniwersytetu Warszawskiego, członek Polskiej Akademii Umiejętności. Trzeci Ignacy 1888-1918 syn Józefa.

Ignacy Koschembahr-Łyskowski herbu Doliwa to znany działacz narodowy, oświatowy, gospodarczy i polityczny Pomorza w okresie w czasie i po Wiośnie Ludów 1848-1849. Urodził się 12 IX 1820 r. rodzinie z rodowodem szlacheckim w Mileszewach pow. brodnicki. Był synem Konstantego właściciela ziemskiego, deputowanego do ziemstwa kredytowego i Anny z Rutkowskich, dziedziczki dóbr w Mileszewach. Uczył się w szkole miejskiej w Brodnicy, następnie w gimnazjum chojnickim, gdzie zaczął ulegać wpływowi germanizacyjnym tak znacznym, że listy do swoich rodziców pisał po niemiecku. Rodzice przenieśli go do gimnazjum katolickiego w Chełmnie, które ukończył z wyróżnieniem. W tym okresie ponownie nastąpił w nim powrót do polskiej świadomości narodowej. Zachodzą w nim przemiany podobne jak u Wojciecha Kętrzyńskiego. Doświadczywszy na sobie samym skutków procesu germanizacji, spostrzega że podobny los zagraża całemu polskiemu społeczeństwu pod pruskim zaborem.

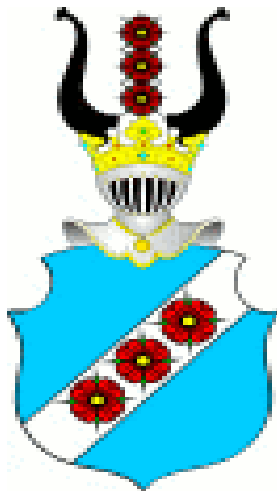

Dużo podróżował. Zwiedził Szwaj-

Ignacy Łyskowski

carie i Włochy, gdzie poznał ówczesne prądy wolnościowe i demokratyczne. Przez pewien czas studiował teologię we Fryburgu, a następnie historię, literaturę i filozofię we Wrocławiu. Zły stan zdrowia skłonił go do powrotu do Mieszew. Tu rozpoczął działalność społeczno-polityczną i pisarską wymierzoną w proces germanizacyjny ludności Pomorza, szukał przyczyn upadku niepodległości Polski. Zostaje gorącym sympatykiem Polskiego Towarzystwa Demokratycznego.

W 1848 r. Tymczasowy Komitet Narodowy Prus Polskich powierzył mu misję złożenia protestu w Frankfurcie n. Menem przeciw wcieleniu Pomorza do

DOLIWA

Związku Pruskiego. Z protestem tym wystąpił ponownie na forum właściwego parlamentu jako poseł powiatu brodnickiego i lubawskiego. Świadomie i z pełnym poświęceniem angażował się w sprawy Ligi Polskiej. Jego poglądy na problematykę społeczną stopniowo dojrzewały i krystalizowały się. Swoją twórczą działalność rozpoczął od poezji. Dowodzą tego utwory: „Poezje” wyd. w 1847 r. w Brodnicy poświęcone sielskiemu życiu wsi. „Słowa prawdy” poświęcone analizie przyczyn upadku Polski i niepowodzeń walk o wolność oraz „Sceny w Piekło” wyd. w 1848 r. w Kwidzynie. Radykalizm jego poglądów zamieszczonych w tych utworach zjednał mu miano „czerwonego szlachcica”.

Oto niektóre z jego charakterystycznych sformułowań – *„Szlachta przez zazdrość, dumę, przesad i nieogledność nie pozwoliła rozwijać się innym warstwom narodu. Z podziałem Polski zapadł na szlachtę jako klasę, uprzywilejowaną, dekret śmierci, szlachta ustąpić musiała ze sceny polityczno-historycznej, jak wysoki urzędnik ustąpić musi z urzędu, wyniżawszy się źle z obowiązków, a ustąpiwszy raz ze sceny historycznej, już doń powrócić nie może, jak odżyć nie może człowiek zgrzybiały pod ciężarem grzechu i obłędu. Inna warstwa narodu polskiego powołana została do życia historycznego a tą warstwą jest lud. Dlatego upadła rewolucja listopadowa, bo nie był z nią lud. Dlatego upadły i nowsze zamachy, bo lud obrócił się przeciw nim”...* Winnych za upadek polski głównie widział w szlachcie i klerze, cytat *„obydwaj się panoszyli, obydwaj z jednego garnka jedli i obydwaj odpowiadać będą...”*.

Wreszcie Łyskowski tak kończy: *„Wykazawszy, jacy są ludzie na naszej ziemi, co nas zgubiło i co nas ratować będzie, pozostaje mi tylko zawołać do wszystkich: odrodźmy się wszyscy w prawdzie, która zwie się oswobodzenie ludu a przeczność Ojczyzny i cnocie, która zwie się poświęceniem”*.

W latach 1848-1850 z inicjatywy Ignacego Łyskowskiego w Chełmie wychodzi pierwsze polskie czasopismo na Pomorzu „Szkółka Narodowa”. Inne jego znane publikacje to: „Książeczka dla ludu polskiego”, „Gospodarz” (mała encyklopedia rolnicza), „Pieśni gminne i przysłowia ludu polskiego w Prusach Zachodnich”, „Kalendarz gospodarczy kieszonkowy na rok 1857” i „Elementarz polski”.

Jego utwory publicystyczne drukowano w „Nadwiślaninie” i „Gazecie Olsztyńskiej”.

Za sprawą Ignacego Łyskowskiego powstało Towarzystwo Agronomiczne Powiatu Brodnickiego, które połączyło się z Towarzystwem Lubawskim w Towarzystwo Agrarne Ziemi Michałowskiej. Jego celem było szerzenie oświaty i kultury rolniczej. W latach 60. XIX wieku założono z jego inicjatywy 40 bibliotek ludowych na Ziemi Michałowskiej.

W 1867 r. I. Łyskowski wspólnie z Teodorem Donimirskim i Mieczysławem Łyskowskim powołał instytucję, której celem było organizowanie corocznych sejmików gospodarczych. W 1869 z Teodorem Donimirskim założył w Toruniu Towarzystwo ku Wspieraniu Moralnych Interesów Ludności Polskiej pod Panowaniem Pruskim. Towarzystwo upowszechniało polską książkę, organizując czytelnie i biblioteki. Z inicjatywy Zygmunta Działowskiego z Mgowa w Toruniu powstaje Towarzystwo Naukowe, I. Łyskowski zostaje jego prezesem od 1875 r.

Zdecydowaną działalność polityczną rozpoczął wraz z powstaniem Związku Północno-Niemieckiego, bowiem został posłem do sejmu pruskiego w 1866 r. i parlamentu niemieckiego w 1881 r. jako przedstawiciel ludności polskiej Prus Zachodnich. Był członkiem i sekretarzem Koła Polskiego. Dzięki jego staraniom powstało w Brodnicy gimnazjum z prawem fakultatywnego nauczania języka polskiego.

Zmarł w Poznaniu 14 lipca 1886 r., pochowany został w krypcie kościoła parafialnego w Lembargu. Mieszkańcy Brodnicy pragnąc uczcić i zachować w pamięci ogromne zasługi Ignacego Łyskowskiego dla zachowania polskości i regionu, nadali jego imię Miejskiej i Rejonowej Bibliotece Publicznej i nazwali jedną z ulic. W Grudziądzu, Toruniu, Brodnicy i innych miejscowościach są ulice zwane jego imieniem.

Ulica Ignacego Łyskowskiego w Grudziądzu leży w obrębie tzw. Kuntersztynu, łączy ulice Piłsudskiego z Waryńskiego. Długość jej wynosi ok.1600 m. Do niedawna posiadała bardzo słabą nawierzchnię, brakowało instalacji deszczowej, oświetlenia. Obecnie należy do najbardziej zmodernizowanych. Jest ulicą dwukierunkową z chodnikiem dla pieszych i ścieżką rowerową, oświetloną na całej długości. Zabudowa jest z różnego okresu. W najstarszej części od Piłsudskiego do Kochanowskiego istnieją kamienice okresu międzywojennego, dalej piętrowe domy jednorodzinne i lat 50. i 60. XX w. i dalej niska zabudowa.

Kończąc zacytuję strofy Słów Prawdy:

„Gdybym posiadał gromy błyskawicy,
Gdybym pioruny miał w mojej prawicy,
Uderzyłbym w serca w dostatku niedbale-
od dumy zastygłe – w przesadzie spleśniałe.
Do ludów! Do ludów! Z ludem się łączyć,
a z duszy do kropli dumę wysączyć,
miłość rozniecić, zgnieść przesąd w zarodzie,
krew jedna – myśl jedna – w całym Narodzie!
Spieszaj Narodzie, ku ślicznej tej zorze,
nie czekaj na pomoc, ani na cud!

Ni niebo ni ziemia nam pomóc nie może,
Tylko my sami – tylko nasz Lud!

Ilustracje

- 1) Mieczysław Koschembahr – Łyskowski hr. Doliwa. Ur. 1825 r. w Oborach k. Chelмна, zm. w 1894 w Poznaniu. Obrońca polskości i działacz społeczny. Od 1858 r. poseł wielkopolski do sejmu pruskiego. Pionier polskiej spółdzielczości kredytowej. W l. 1870-1884 dyrektor poznańskiego Banku Rolno-Przemysłowego. W l. 1880-1885 Prezes Towarzystwa Czytelni Ludowych.
 - 2) Według Adama Bonieckiego Herbarz Polski, t. XVI, str. 189 określa „Koschem-bahrowie herbu własnego nazwanego Doliwą odmiennego z Łyskowa w pow. tucholskim.
-

W dniu 30.12.2023 r. zmarł nasz nieodżałowany kolega **Wiesław Błachnio**, syn Józefa (ur. 8.04.1949 r.), nauczyciel historii, członek Koła (Klubu) Przewodników i Pilotów Turystycznych im. Józefa Błachnio Oddziału PTTK w Grudziądzu oraz Koła Miłośników Dziejów Grudziądza i Grudziądzkiego Towarzystwa Kultury. Pogrzeb odbył się w dniu 9.01.2024 r. na cmentarzu parafialnym przy ul. Cmentarnej w Grudziądzu.

Kol. Wiesław Błachnio był członkiem PTTK od 1964 roku. Uprawnienia przewodnickie otrzymał w grudniu 1964 roku. Od kwietnia 1986 roku przewodnik klasy II. W 1986 roku uzyskał uprawnienia instruktora przewodnictwa. W latach 1970-1985 był członkiem zarządu koła przewodników turystycznych w Grudziądzu. W latach 1975-1980 był członkiem zarządu wojewódzkiej komisji przewodnickiej w Toruniu. W 1975 roku współorganizował konkurs Krasomówczy w Golubiu Dobrzyniu. Był współorganizatorem pierwszego Sejmiku Przewodnickiego dla przewodników obecnego województwa kujawsko-pomorskiego, który odbył się w 1979 r. w Grudziądzu. Kol. Wiesław Błachnio został wyróżniony odznaką Srebrną Honorową PTTK (1978) i Złotą Honorową PTTK w 1989 r. Posiada także Brązowy Krzyż Zasługi nadany w 1989 roku. Z przyczyn zdrowotnych nie zweryfikował swoich uprawnień przewodnickich, ale nadal po pokonaniu choroby był czynnym członkiem naszego koła i prelegentem na szkoleniach. Należy podkreślić, że jest synem naszego Patrona Koła. Oprócz działalności przewodnickiej był społecznym opiekunem nad zabytkami m. Grudziądza i prelegentem w Kole Miłośników Dziejów Grudziądza. Otrzymał odznakę honorową „ZASŁUŻONY PRZEWODNIK PTTK.

Z tej okazji śmierci Kol. W. Błachnio przypominamy jego prelekcję z 2012 r.

(L.B.S.)

Redakcja: Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.